

JANUAR

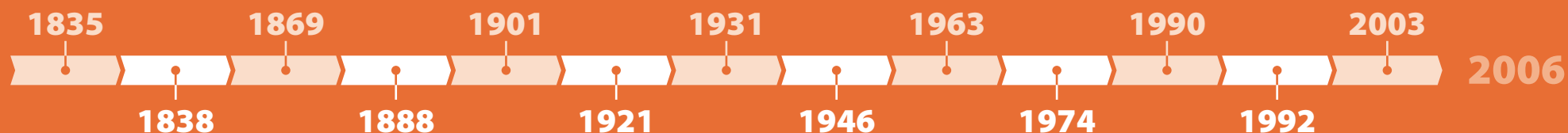
2018

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Bezbednost države i građana u srpskoj ustavnoj tradiciji

PREGLED ODREĐABA U OBLASTI BEZBEDNOSTI U USTAVIMA KOJI SU VAŽILI U SRBIJI 1835-2006.

Đure Jakšića 6/5, 11000 Beograd, Srbija / +381 11 32 87 226 / office@bezbednost.org / www.bezbednost.org

Beogradski centar za bezbednosnu politiku je naslednik Centra za civilno-vojne odnose, osnovanog 1997. godine

Objavlivanje ove publikacije finansijski je podržala Nacionalna zadužbina za demokratiju. Za sadržaj publikacije odgovornost snosi jedino Beogradski centar za bezbednosnu politiku.

**National Endowment
for Democracy**

Supporting freedom around the world

Sadržaj

Uvod	4
Ustavna povelja državne zajednice Srbija i Crna Gora 2003.....	6
Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama 2003. (Srbija i Crna Gora)	7
Ustav Savezne Republike Jugoslavije 1992.	8
Ustav Republike Srbije 1990.....	10
Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 1974.....	11
Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 1963.....	18
Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije 1946.....	22
Septembarski (oktroisani) ustav 1931. (Ustav Kraljevine Jugoslavije)	24
Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1921.	26
Oktroisani ustav 1901. (Ustav Kraljevine Srbije).....	27
Radikalski ustav 1888. (Ustav Kraljevine Srbije)	28
Namesnički ustav 1869. (Ustav Kneževine Srbije)	30
Turski ustav 1838. (Sultanski hatišerif)	31
Sretenjski ustav 1835. (Ustav Kneževine Srbije).....	31

Uvod

U cilju podsticanja debate o izmenama Ustava Republike Srbije u oblasti bezbednosti Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP) Vam predstavlja pregled srpske ustavne tradicije u ovoj oblasti. Pregled obuhvata tekst izdvojenih odredaba trinaest ustava koji su važili u Srbiji od 1835. do stupanja na snagu Mitrovdanskog ustava 2006. godine. Status Srbije se za to vreme više puta promenio – od vazalne do nezavisne kneževine, od nezavisne kraljevine do dela raznovrsnih širih i multinacionalnih političkih zajednica, sve do ponovne samostalnosti od 2006. godine. Ovaj pregled zato sadrži izvode iz ustava Srbije iz 1835, 1838, 1869, 1888, 1901. i 1990. godine, zatim iz Ustava Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca iz 1921, pet jugoslovenska ustava iz 1931, 1946, 1963, 1974. i 1992, te iz Ustavne povelje Srbije i Crne Gore sa Poveljom o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama iz 2003. godine.

Nijedan od ovih ustava nije celovito i na jednom mestu uredio materiju nacionalne bezbednosti, definisao aktere sistema bezbednosti, njihove nadležnosti i međusobne odnose. Međutim, u skladu sa uskim poimanjem bezbednosti koja je gotovo bila poistovećena sa odbranom sve do kraja 20. veka, ovi ustavi su redovno sadržali **posebnu celinu posvećenu vojsci i odbrani**, iako različite dužine i različitog stepena uređenja. Izuzetak predstavljaju jedino ustavi nesuverene Srbije, usled nedostatka nadležnosti. Takođe, Namesnički ustav Kneževine Srbije iz 1869. posvećuje vojsci tri člana, ali ih ne izdvaja u posebnu celinu. Jedino Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) 1974. izričito govori o *sistemu* narodne odbrane i u detalje nabraja savezne nadležnosti u toj oblasti (član 281, tačka 6).

Ustavne odredbe određivale su mahom zadatke vojske i nadležnost vojnih sudova i tužilaštava, uređivale vojnu obavezu i prigovor savesti, upotrebu vojske van granica i odnos prema stranim vojskama, strukturu oružanih snaga, vrhovnu komandu i vojne činove. Ustavi SFRJ uređivali su i finansiranje vojske i odbrane. Ovi ustavi su gradacijski uređivali najširi domen narodne odbrane, te su utvrđivali i zadatke građana, države, opština i mesnih zajednica, te preduzeća i drugih organizacija u vezi sa odbranom. Vojska je, slovom ustava, podvrgnuta demokratskoj civilnoj kontroli tek od 2003. godine.

Telo iole nalik aktuelnom **Savetu za nacionalnu bezbednost**, koji nije ustavna kategorija, javljalo se u četiri ustava, ali sa sasvim drugačijim statusom i ovlašćenjima - Vrhovni savet odbrane je u ustavnim tekstovima 1992. i 2003. vrhovni komandant savezne vojske, dok je Savet narodne odbrane iz Ustava SFRJ iz 1963. i 1974. predviđen kao jedno od radnih tela Predsedništva SFRJ. Nijedan dosadašnji ustavni tekst ne prepoznaje strategiju nacionalne bezbednosti, ali se u nekima pominju različita **strateška akta**. Strategiju odbrane koju usvaja zakonodavno telo predviđa Ustavna povelja SiCG 2003. Ustavi SFRJ, s druge strane, nude kao smernice opšta ustavna načela miroljubive koegzistencije i borbe protiv agresije, te upućuju da donošenje niza akata i planova u oblasti odbrane do najnižeg nivoa društvene i političke organizacije.

U domaćoj ustavnoj tradiciji sporadično su bili uređeni **upotreba vojske van državne teritorije** i odnos sa vojskama trećih zemalja, i to odredbama o zaključenju ugovora o savezu sa drugim državama (1888, 1901), boravku ili transportu strane vojske preko domaće teritorije (1888, 1921, 1931), te o službi do-

maće vojske za drugu državu (i to uz saglasnost skupštine - 1888, 1921, 1931) ili međunarodnu organizaciju (po odluci Savezne vlade - 1992). Tri socijalistička jugoslovenska ustava, kao i Ustav Republike Srbije iz 1990. sadrže veoma stroge odredbe o zabrani kapitulacije i priznanja potpune ili delimične okupacije domaće teritorije.

Državna bezbednost i društvena samozaštita samo su u socijalističkim jugoslovenskim ustavima bile ustavne kategorije, uvrštene u državne nadležnosti, ali bez preciznijeg uređenja. Državna bezbednost je definisana kao zaštita ustavnog poretka, a u Ustavu 1974. i kao *sistem*, čije uređenje spada u savezne nadležnosti. **Policija** se pominje samo među nadležnostima kneza u Turskom ustavu 1838, a policijski službenici samo u vezi sa biračkim i drugim pravima, koja su im, kao i pripadnicima vojske, često bila uskraćena. Briga o ratnim vojnim invalidima i porodicama palih boraca i žrtava rata sadržana je samo u ustavima SFRJ.

Stanja državne nužde podrazumevala su uglavnom ratno i vanredno stanje, a u ustavima iz 1990-ih i stanje neposredne ratne opasnosti. Valja napomenuti i da su u ovoj materiji savezni i republički ustav bili očigledno neusklađeni. Stanja državne nužde nisu bila uređena u posebnim članovima, već rasuta po odredbama o nadležnostima organa izvršne vlasti. Izuzetak predstavljaju Nemesnički ustav, koji u dva člana opisuje ova stanja i pokriva odstupanje od zajemčenih prava i ovlašćenja izvršne vlasti tokom njihovog trajanja, te Septembarski ustav 1931. Ustavi Kraljevine Srbije ovlašćenje za proglašenje rata daju kralju, a kasniji ustavi ovlašćenje za proglašenje nekog od stanja državne

nužde i usvajanje mera kojima se odstupa od ustavom zajemčenih prava i sloboda građana daju isključivo ili primarno zakonodavnom telu, a alternativno nekom od izvršnih organa. Izuzetno, Ustav iz 1931. Izričito zahteva prethodnu saglasnost predstavničkog tela samo za proglašenje rata koje nije posledica napada ili tuđeg oglašenja rata Jugoslaviji, a vanredne mere donosi kralj. Ustavi 1963, 1974 i 1990. predviđaju daleko širi krug ustavnih odredaba koje se mogu suspendovati, uključujući i one koje se odnose na nadležnosti izvršne vlasti, a ponekad i sudske i zakonodavne vlasti.

Iako je pregled domaće ustavne tradicije važan prethodni korak za promišljanje novih ustavnih rešenja, u oblasti bezbednosti se pokazao zanimljivim, ali ne i naročito inspirativnim i primenljivim. Osim bitno izmenjenih okolnosti, ovakvom zaključku doprinosi i činjenica da su predloženi ustavi imali relativno kratko važenje (oko deceniju i po u proseku), sa drastičnim usponima i padovima u kvalitetu normi, a neretko su ostajali samo slovo na papiru.

<p>Ustavna povelja državne zajednice Srbija i Crna Gora</p> <p>2003.</p>	Član 19(1)	<p>Skupština Srbije i Crne Gore odlučuje o Ustavnoj povelji, kao najvišem pravnom aktu Srbije i Crne Gore, na način utvrđen Ustavnom poveljom i donosi zakone i druge akte o:</p> <p>(3) proglašenju i ukidanju ratnog stanja, uz prethodnu saglasnost skupština država članica;</p> <p>(4) vojnim pitanjima i odbrani; (...)</p>
	Član 26.	<p>Predsednik Srbije i Crne Gore</p> <p>(4) član je Vrhovnog saveta odbrane; (...)</p>
	Član 41.	<p>Ministar odbrane koordinira i sprovodi utvrđenu odbrambenu politiku i rukovodi Vojskom u skladu sa zakonom i ovlašćenjima Vrhovnog saveta odbrane.</p> <p>Ministar odbrane predlaže Vrhovnom savetu odbrane kandidate za imenovanje i postavlja, unapređuje i razrešava dužnosti oficire, u skladu sa zakonom.</p> <p>Ministar odbrane je civilno lice.</p>
	Član 42.	<p>Nakon perioda od dve godine, ministri spoljnih poslova i odbrane zamenjuju funkcije sa svojim zamenicima.</p>
	Glava VIII	<p>Član 54. Vojska Srbije i Crne Gore</p> <p>Srbija i Crna Gora ima Vojsku koja je pod demokratskom i civilnom kontrolom.</p> <p>Član 55. Zadatak Vojske Srbije i Crne Gore</p> <p>Zadatak Vojske je odbrana Srbije i Crne Gore, u skladu s Ustavnom poveljom i principima međunarodnog prava koji regulišu upotrebu sile.</p> <p>Strategiju odbrane donosi Skupština Srbije i Crne Gore, u skladu sa zakonom.</p> <p>Član 56. Vrhovni savet odbrane</p> <p>Vrhovni komandant Vojske je Vrhovni savet odbrane, koji odlučuje o upotrebi Vojske Srbije i Crne Gore.</p> <p>Vrhovni savet odbrane čine predsednik Srbije i Crne Gore i predsednici država članica.</p> <p>Vrhovni savet odbrane odluke donosi konsenzusom.</p> <p>Član 57. Služenje vojnog roka</p> <p>Regruti vojni rok služe na teritoriji države članice čiji su državljani, uz mogućnost služenja na teritoriji druge države članice po svojoj slobodnoj volji.</p> <p>Član 58. Prigovor savesti</p> <p>Regrutu se garantuje pravo na prigovor savesti.</p>

<p>Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama</p> <p>2003.</p> <p>(Srbija i Crna Gora)</p>	<p>Član 6</p> <p>Odstupanja od ljudskih i manjinskih prava</p>	<p>Po zvaničnom proglašenju ratnog ili vanrednog stanja, ako je opstanak državne zajednice ili države članice ugrožen, dozvoljene su mere odstupanja od ljudskih i manjinskih prava zajemčenih ovom poveljom i to samo u onom obimu u kome je to nužno u datoj situaciji.</p> <p>Mere odstupanja ne smeju da dovedu do razlikovanja po osnovu rase, boje, pola, jezika, veroispovesti, nacionalne pripadnosti ili društvenog porekla.</p> <p>Mere odstupanja od ljudskih i manjinskih prava u oblastima koje su u nadležnosti institucija državne zajednice mogu opštim aktima propisati samo Skupština Srbije i Crne Gore ili Savet ministara, ako Skupština Srbije i Crne Gore nije u mogućnosti da se sastane. Odluka o odstupanju od ljudskih i manjinskih prava u slučaju proglašenja ratnog stanja donosi se uz saglasnost nadležnih organa država članica.</p> <p>Mere odstupanja od ljudskih i manjinskih prava u oblastima koje su u njihovoj nadležnosti uređuju države članice svojim ustavima i zakonima, u skladu sa ovom poveljom.</p> <p>Mere odstupanja od ljudskih i manjinskih prava koje propišu Skupština Srbije i Crne Gore ili Savet ministara važe do 90 dana, a po isteku ovog roka mogu se obnavljati na dodatne periode do 90 dana.</p> <p>Savet ministara je dužan da akte kojima je propisao mere odstupanja od ljudskih i manjinskih prava podnese na potvrdu Skupštini Srbije i Crne Gore čim ona bude u mogućnosti da se sastane. U protivnom, mere odstupanja prestaju da važe završetkom prve sednice Skupštine Srbije i Crne Gore održane po proglašenju ratnog stanja.</p> <p>Mere odstupanja od ljudskih i manjinskih prava prestaju da važe prestankom ratnog ili vanrednog stanja.</p> <p>Za vreme ratnog stanja, Sud Srbije i Crne Gore nastavlja sa radom. Status i ovlašćenja Suda Srbije i Crne Gore i njegovih sudija ostaju nepromenjeni.</p> <p>Mere odstupanja ni u kom slučaju nisu dozvoljene u pogledu prava zajemčenih čl. 1, 11, 12, 13, 14, 17, 19, 20, 21, 25, 26, 35, 50 i 51 ove povelje.</p>
	<p>Član 13(3)</p> <p>Zabrana ropstva, položaja sličnog ropstvu i prinudnog rada</p>	<p>Prinudnim radom se ne smatraju rad ili služba koji se u skladu sa zakonom zahtevaju od pravosnažno osuđenih lica, lica koja vrše vojnu službu ili u slučaju vanrednih situacija koje ugrožavaju opstanak zajednice.</p>
	<p>Član 28</p> <p>Prigovor savesti</p>	<p>U državnoj zajednici Srbija i Crna Gora se priznaje prigovor savesti.</p> <p>Niko nije dužan da, protivno svojoj veri ili ubeđenju, ispunjava vojnu ili drugu obavezu koja uključuje upotrebu oružja. Takvo lice se može pozvati da ispuni odgovarajuću civilnu službu, u skladu sa zakonom.</p>

Ustav Savezne Republike Jugoslavije 1992.	Član 42	<p>Zabranjeno je delovanje političkih, sindikalnih i drugih organizacija koje je usmereno na nasilno rušenje ustavnog poretka, narušavanje teritorijalne celokupnosti Savezne Republike Jugoslavije, kršenju zajamčenih sloboda i prava čoveka i građanina ili izazivanje nacionalne, rasne, verske i druge netrpeljivosti ili mržnje.</p> <p>Zabranjeno je osnivanje tajnih organizacija i paravojski.</p> <p>Profesionalni pripadnici Vojske i policije Savezne Republike Jugoslavije nemaju pravo na sindikalno organizovanje.</p> <p>Sudije Saveznog ustavnog suda, sudije Saveznog suda, savezni državni tužilac, profesionalni pripadnici Vojske i policije Savezne Republike Jugoslavije ne mogu biti članovi političkih stranaka.</p>
	Član 57(3)	<p>Zaposleni u državnim organima, profesionalni pripadnici vojske i policije nemaju pravo na štrajk.</p>
	Član 63	<p>Odbrana Savezne Republike Jugoslavije je pravo i dužnost svakog građanina.</p>
	Član 75	<p>Zakonom se može ograničavati raspolaganje delom sredstava pravnih i fizičkih lica za vreme ratnog stanja, neposredne ratne opasnosti ili vanrednog stanja, dok takvo stanje traje, ili utvrđivati poseban način njihovog korišćenja.</p>
	Član 77	<p>Savezna Republika Jugoslavija, preko svojih organa, utvrđuje politiku, donosi i izvršava savezne zakone, druge propise i opšte akte, obezbeđuje ustavno-sudsku i sudsku zaštitu u oblastima, odnosno pitanjima</p> <p>7) odbrane i bezbednosti Savezne Republike Jugoslavije</p>
	Član 78	<p>Savezna skupština</p> <p>3) odlučuje o promeni granica Savezne Republike Jugoslavije, odlučuje o ratu i miru, proglašava ratno stanje, stanje neposredne ratne opasnosti i vanredno stanje.</p>
	Član 85	<p>Savezna skupština ne može se raspustiti u prvih i poslednjih šest meseci mandata, za vreme ratnog stanja, neposredne ratne opasnosti ili vanrednog stanja.</p> <p>U slučaju ratnog stanja, neposredne ratne opasnosti ili vanrednog stanja, Savezna skupština može odlučiti da se mandat saveznih poslanika produži dok takvo stanje traje, odnosno dok ne budu stvoreni uslovi za izbor saveznih poslanika.</p> <p>Izboru novih saveznih poslanika pristupa se odmah po prestanku okolnosti zbog kojih je mandat saveznih poslanika produžen.</p>

Ustav Savezne
Republike
Jugoslavije

1992.

Član 99

Savezna vlada

9) naređuje opštu mobilizaciju i organizuje pripreme za odbranu,

10) kad Savezna skupština nije u mogućnosti da se sastane, pošto sasluša mišljenje predsednika Republike i predsednika veća Savezne skupštine, proglašava nastupanje neposredne ratne opasnosti, ratnog stanja ili vanrednog stanja,

11) kad Savezna skupština nije u mogućnosti da se sastane za vreme ratnog stanja, neposredne ratne opasnosti ili vanrednog stanja, pošto sasluša mišljenje predsednika veća Savezne skupštine, donosi akte o pitanjima iz nadležnosti Savezne skupštine. Aktima donetim za vreme ratnog stanja, mogu se, dok to stanje traje, ograničiti pojedine slobode i prava čoveka i građanina, osim onih u čl 20, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 35 i 43 ovog ustava. Savezna vlada dužna je ove akte podneti na potvrdu Saveznoj skupštini čim ona bude u mogućnosti da se sastane, (...)

ODELJAK VIII

VOJSKA JUGOSLAVIJE

Član 133

Savezna Republika Jugoslavija ima Vojsku koja brani suverenost, teritoriju, nezavisnost i ustavni poredak.

Vojska Jugoslavije može biti u službi međunarodne organizacije po odobrenju Savezne vlade.

Član 134

Vojsku Jugoslavije sačinjavaju jugoslovenski državljani.

Vojsku Jugoslavije sačinjavaju stalni i rezervni sastav.

Stalni sastav sačinjavaju profesionalni vojnici i vojnici na služenju vojnog roka.

O Vojski Jugoslavije donosi se savezni zakon.

Član 135

Vojskom Jugoslavije u ratu i miru komanduje predsednik Republike, u skladu sa odlukama Vrhovnog saveta odbrane.

Vrhovni savet odbrane sačinjavaju predsednik Republike i predsednici republika članica.

Predsednik Republike je predsednik Vrhovnog saveta odbrane.

Član 136

Predsednik Republike postavlja, unapređuje i razrešava oficire Vojske Jugoslavije određene saveznim zakonom, postavlja i razrešava predsednika, sudije i sudije porotnike vojnih sudova i vojne tužioce.

Član 137

Vojna obaveza je opšta i ispunjava se na način određen saveznim zakonom.

Građaninu koji zbog verskih ili drugih razloga savesti ne želi da ispuni vojnu obavezu pod oružjem, omogućiće se da vojnu obavezu u Vojski Jugoslavije ispuni bez oružja ili u civilnoj službi, u skladu sa saveznim zakonom.

Član 138

Vojni sudovi i vojni tužiocci ustanovljavaju se saveznim zakonom.

Vojni sudovi su nezavisni i sude na osnovu saveznih zakona.

Ustav Republike Srbije 1990.	Član. 51.	<p>Obrana Republike Srbije je pravo i dužnost svakog građanina.</p> <p>Niko nema pravo da prizna ili potpiše kapitulaciju, niti da prihvati ili prizna okupaciju Republike Srbije ili bilo kojeg njenog dela.</p> <p>Izdaja Republike Srbije je zločin prema narodu i kažnjava se kao teško krivično delo.</p>
	Član 72.	<p>Republika Srbija uređuje i obezbeđuje:</p> <p>a) suverenost, nezavisnost i teritorijalnu celokupnost Republike Srbije i njen međunarodni položaj i odnose sa drugim državama i međunarodnim organizacijama;</p> <p>b) ostvarivanje i zaštitu sloboda i prava čoveka i građanina;</p> <p>c) ustavnost i zakonitost; odbranu i bezbednost Republike Srbije i njenih građana;</p> <p>d) mere za slučaj vanrednog stanja, svojinske i obligacione odnose i zaštitu svih oblika svojine; (...)</p>
	Član 73. Narodna skupština	<p>f) odlučuje o ratu i miru;</p> <p>k) obavlja kontrolu nad radom Vlade i drugih organa i funkcionera odgovornih Narodnoj skupštini, u skladu sa Ustavom i zakonom;</p>
	Član 75(4).	<p>Narodna skupština može, u slučaju neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja, odlučiti da se mandat narodnih poslanika produži dok takvo stanje traje, odnosno dok ne budu stvoreni uslovi za izbor narodnih poslanika.</p>
	Član 79(4).	<p>Narodna skupština sastaje se bez poziva u slučaju proglašenja vanrednog stanja na delu teritorije Republike Srbije.</p>
	Član 83. Predsednik Republike	<p>e) rukovodi oružanim snagama u miru i ratu i narodnim otporom u ratu; naređuje opštu i delimičnu mobilizaciju; organizuje pripreme za odbranu u skladu sa zakonom;</p> <p>f) kad Narodna skupština nije u mogućnosti da se sastane, po pribavljenom mišljenju predsednika Vlade, utvrđuje postojanje neposredne ratne opasnosti ili proglašava ratno stanje;</p> <p>g) po svojoj inicijativi ili na predlog Vlade, za vreme ratnog stanja ili neposredne ratne opasnosti, donosi akte o pitanjima iz nadležnosti Narodne skupštine, s tim što je dužan da ih podnese na potvrdu Narodnoj skupštini čim ona bude u mogućnosti da se sastane. Aktima donetim za vreme ratnog stanja mogu se ograničiti pojedine slobode i prava čoveka i građanina i izmeniti organizacija, sastav i ovlašćenja Vlade i ministarstava, sudova i javnih tužilaštava;</p> <p>h) na predlog Vlade, kada su na delu teritorije Republike Srbije ugroženi bezbednost Republike Srbije, slobode i prava čoveka i građanina ili rad državnih organa, proglašava vanredno stanje i donosi akte za preduzimanje mera koje takve okolnosti iziskuju, u skladu sa Ustavom i zakonom;</p>

<p>Ustav Republike Srbije</p> <p>1990.</p>	<p>Član 86.</p>	<p>(6) U slučaju neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja, mandat predsednika Republike produžava se dok takvo stanje traje, odnosno dok se ne stvore uslovi za izbor predsednika Republike.</p> <p>(7) Predsednik Republike ne može obavljati drugu javnu funkciju ili profesionalnu delatnost.</p>
	<p>Član 89(3)</p>	<p>Narodna skupština ne može se raspustiti za vreme ratnog stanja, neposredne ratne opasnosti ili vanrednog stanja.</p>
<p>Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije</p> <p>1974.</p>	<p>Načelo VI</p>	<p>Radni ljudi i građani i narodi i narodnosti Jugoslavije, rešeni da sve svoje snage usmere stvaralačkom radu u miru i izgradnji svoje samoupravne socijalističke zajednice, dosledno sprovode politiku mira, a protiv agresije, rata i agresivnih pritisaka bilo koje vrste. Radi obezbeđivanja svog mirnog razvitka i socijalističke izgradnje, oni su odlučni da svim raspoloživim snagama i sredstvima, oružanom borbom i drugim oblicima opštenarodnog otpora, štite i brane svoju slobodu, nezavisnost, suverenitet, teritorijalnu celokupnost i socijalistički samoupravni poredak Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. U tom cilju radni ljudi i građani i narodi i narodnosti Jugoslavije organizuju i izgrađuju opštenarodnu odbranu kao nerazdvojni deo socijalističkog samoupravnog društvenog uređenja, svesni da je odbrambena sposobnost društva i pripremljenost zemlje za odbranu veća a mogućnost od agresije manja, ukoliko je razvijenija opštenarodna odbrana kao oblik i sadržina odbrambene organizovanosti društvene zajednice. Jačanje odbrambene sposobnosti zemlje sastavni je deo politike mira i ravnopravne međunarodne saradnje.</p> <p>Opštenarodna odbrana u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji je jedinstveni sistem organizovanja, pripremanja i učešća federacije, republika, autonomnih pokrajina, opština, organizacija udruženog rada, mesnih zajednica, samoupravnih interesnih zajednica i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, društveno-političkih i drugih društvenih organizacija, radnih ljudi i građana u oružanoj borbi i svim drugim oblicima otpora i u vršenju drugih zadataka od interesa za odbranu zemlje.</p> <p>U opštenarodnoj odbrani oružana borba predstavlja odlučujući oblik suprotstavljanja agresiji. Oružane snage Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije su nosilac oružane borbe i čine jedinstvenu celinu. Vrhovno rukovođenje i komandovanje oružanim snagama obezbeđuje jedinstvo i nedeljivost oružane borbe.</p>
	<p>Član 114.</p>	<p>Pravo i dužnost radnih ljudi i građana u naselju, delu naselja ili u više povezanih naselja je da se, radi ostvarivanja određenih zajedničkih interesa i potreba, samoupravno organizuju u mesnu zajednicu.</p> <p>U mesnoj zajednici radni ljudi i građani odlučuju o ostvarivanju svojih zajedničkih interesa i o solidarnom zadovoljavanju zajedničkih potreba u oblastima uređivanja naselja, (...) narodne odbrane, društvene samozaštite, kao i drugim oblastima života i rada.</p>

<p>Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije</p> <p>1974.</p>	<p>Član 117.</p>	<p>Prava i dužnosti opštine utvrđuju se ustavom i statutom opštine.</p> <p>U opštini se naročito (...) uređuje i organizuje narodna odbrana, uređuju odnosi u stambeno-komunalnoj oblasti, uređuje i obezbeđuje zaštita i unapređivanje čovekove sredine, organizuje i obezbeđuje društvena samozaštita, i organizuje i obezbeđuje društvena kontrola.</p>
	<p>Član 143.</p>	<p>Skupština u okviru prava i dužnosti društveno-političke zajednice utvrđuje politiku i odlučuje o osnovnim pitanjima od značaja za politički, privredni, socijalni i kulturni život i društveni razvitak, (...) pretresa pitanja iz oblasti narodne odbrane, bezbednosti i društvene samozaštite, razmatra stanje i opšte probleme ustavnosti, zakonitosti i pravosuđa, organizuje i vrši društveni nadzor, (...) stara se o sprovođenju utvrđene politike, propisa i drugih opštih akata, utvrđuje politiku izvršavanja propisa i drugih opštih akata i obaveze organa i organizacija u vezi s izvršavanjem tih propisa i opštih akata, vrši političku kontrolu nad radom svog izvršnog organa, organa uprave i nosilaca samoupravnih javnih i drugih društvenih funkcija odgovornih skupštini i svojim smernicama usmerava rad tih organa.</p>
	<p>Član 172.</p>	<p>Odbrana zemlje je neprikosnoveno i neotuđivo pravo i najviša dužnost i čast svakog građanina.</p>
	<p>Član 173.</p>	<p>Pravo je i dužnost građanina da učestvuje u društvenoj samozaštiti.</p>
	<p>Član 221(2)</p>	<p>O krivičnim delima vojnih lica i određenim krivičnim delima drugih lica koja se odnose na narodnu odbranu i bezbednost zemlje, kao i o drugim pravnim stvarima koje se odnose na sporove u vezi sa službom u Jugoslovenskoj narodnoj armiji, sude vojni sudovi.</p>
	<p>Glava VI</p> <p>NARODNA ODBRANA</p>	<p>Član 237.</p> <p>Neprikosnoveno je i neotuđivo pravo i dužnost naroda i narodnosti Jugoslavije, radnih ljudi i građana, da štite i brane nezavisnost, suverenitet, teritorijalnu celokupnost i Ustavom SFRJ utvrđeno društveno uređenje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.</p> <p>Član 238.</p> <p>Niko nema pravo da prizna ili potpiše kapitulaciju, niti da prihvati ili prizna okupaciju Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije ili pojedinog njenog dela. Niko nema pravo da spreči građane Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije da se bore protiv neprijatelja koji je napao zemlju.</p> <p>Takvi akti su protivustavni i kažnjavaju se kao izdaja zemlje.</p> <p>Izdaja zemlje je najteži zločin prema narodu i kažnjava se kao teško krivično delo.</p>

Ustav
 Socijalističke
 Federativne
 Republike
 Jugoslavije

1974.

Član 239.

Prava i dužnosti federacije i njenih organa u oblasti narodne odbrane utvrđuju se ovim ustavom.

Pravo i dužnost opština, autonomnih pokrajina, republika odnosno drugih društveno-političkih zajednica je da, u skladu sa sistemom narodne odbrane, svaka na svojoj teritoriji uređuje i organizuje narodnu odbranu i da rukovodi teritorijalnom odbranom, civilnom zaštitom i drugim pripremama za odbranu zemlje, a u slučaju napada na zemlju — da organizuje opštenarodni otpor i njime rukovodi.

Organizacije udruženog rada i druge samoupravne organizacije i zajednice, vrše pravo i dužnost odbrane zemlje u skladu sa zakonom, planovima i odlukama društveno-političkih zajednica, obezbeđuju sredstva za narodnu odbranu i vrše druge zadatke od interesa za narodnu odbranu. Ove organizacije i zajednice su odgovorne za izvršenje tih zadataka.

Član 240.

Oružane snage Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije štite nezavisnost, suverenitet, teritorijalnu celokupnost i ovim ustavom utvrđeno društveno uređenje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Oružane snage Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije čine jedinstvenu celinu i sastoje se od Jugoslovenske narodne armije, kao zajedničke oružane sile svih naroda i narodnosti i svih radnih ljudi i građana, i od teritorijalne odbrane kao najšireg oblika organizovanog oružanog opštenarodnog otpora.

Svaki građanin koji sa oružjem ili na drugi način učestvuje u otporu protiv napadača pripadnik je oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Član 241.

Vojna obaveza građana je opšta.

Član 242.

U pogledu sastava starešinskog kadra i postavljenja na više komandne i rukovodeće položaje u Jugoslovenskoj narodnoj armiji primenjuje se načelo što srazmernije zastupljenosti republika i autonomnih pokrajina.

Član 243.

U oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije obezbeđuje se, u skladu sa Ustavom SFRJ, ravnopravnost jezika i pisama naroda i narodnosti Jugoslavije.

U komandovanju i vojnoj obuci u Jugoslovenskoj narodnoj armiji može se, u skladu sa saveznim zakonom, upotrebljavati jedan od jezika naroda Jugoslavije, a u njenim delovima — jezici naroda i narodnosti.

<p>Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije</p> <p>1974.</p>	<p>Član 262(2)</p>	<p>Narodna banka Jugoslavije prima u depozit sredstva federacije, obavlja kreditne i druge bankarske poslove za potrebe Jugoslovenske narodne armije i za druge potrebe narodne odbrane, utvrđene saveznim zakonom, kao i druge zakonom određene kreditne, odnosno bankarske poslove, za račun federacije.</p>
	<p>Član 264</p>	<p>Saveznim zakonom može se propisati oslobođenje od plaćanja poreza i drugih dažbina na sredstva, objekte i uređaje koji služe isključivo za potrebe narodne odbrane i državne bezbednosti.</p>
	<p>Član 267.</p>	<p>Kad je to neophodno radi sprečavanja i otklanjanja većih poremećaja u privredi ili kad to zahtevaju interesi narodne odbrane ili druge vanredne potrebe zemlje, saveznim zakonom mogu se propisati:</p> <ul style="list-style-type: none"> — granice u kojima društveno-političke zajednice mogu utvrđivati svoje prihode iz dohotka organizacija udruženog rada i prometa proizvoda i usluga, — obaveze organizacija udruženog rada, samoupravnih interesnih zajednica i drugih samoupravnih organizacija i zajednica i društveno-politickih zajednica da obrazuju rezervna društvena sredstva, — privremena zabrana raspolaganja delom društvenih sredstava za potrošnju ili delom društvenih sredstava za finansiranje proširene reprodukcije od strane organizacija udruženog rada, samoupravnih interesnih zajednica i drugih samoupravnih organizacija i zajednica i društveno-politickih zajednica, — način raspolaganja viškovima prihoda budžeta društveno-politickih zajednica, kao i viškovima prihoda samoupravnih interesnih zajednica koji proizlaze iz zakonom utvrđenih obaveza.
	<p>Član 274</p>	<p>Kad je ovim ustavom utvrđeno da savezni organi uređuju odnose u oblasti narodne odbrane, državne bezbednosti i međunarodnih odnosa, savezni organi donose propise za izvršavanje saveznih zakona ako saveznim zakonom nije određeno da te propise donose organi u republikama odnosno autonomnim pokrajinama.</p>
	<p>Član 279</p>	<p>(3) (...) Sredstva za finansiranje narodne odbrane obezbeđuju se u budžetu federacije prema srednjoročnom planu razvoja, izgradnje i opremanja Jugoslovenske narodne armije i srednjoročnom planu zadataka organa federacije u oblasti narodne odbrane, utvrđenim u skladu s društvenim planom Jugoslavije.</p> <p>(6) Za potrebe narodne odbrane i državne bezbednosti, koje nastanu usled vanrednih okolnosti, Skupština SFRJ može na predlog Predsedništva SFRJ, samostalno utvrditi izvore sredstava, odnosno preuzeti kreditne ili druge obaveze radi obezbeđenja tih potreba, ako se te potrebe ne mogu obezbediti iz budžeta ili iz rezervi budžeta federacije.</p>
	<p>Član 281.</p>	<p>Federacija preko saveznih organa:</p> <p>5) uređuje i sprovodi mere ograničenja tržišta i slobodnog prometa robe i usluga od interesa za celu zemlju u slučaju elementarnih nesreća i nestašice dobara neophodnih za potrebe privrede i život građana kao i kad to zahtevaju interesi narodne odbrane (...)</p>

<p style="text-align: center;">Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije</p> <p style="text-align: center;">1974.</p>		<p>6) uređuje osnove sistema narodne odbrane i stara se o njegovom sprovođenju, uređuje osnovna prava i dužnosti radnih ljudi i građana, organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, društveno-političkih i drugih društvenih organizacija u oblasti narodne odbrane, uređuje osnovna prava i dužnosti društveno-političkih zajednica u ostvarivanju sistema narodne odbrane, uređuje posebna prava i obaveze organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica u pogledu prioritete proizvodnje i pružanja usluga za potrebe narodne odbrane i proizvodnje naoružanja i vojne opreme, uređuje prilagođavanje prostornih i urbanističkih planova i investicione izgrađnje potrebama odbrane zemlje, utvrđuje osnove planova i pripremnih mera za odbranu zemlje, proglašava mobilizaciju, uređuje rukovođenje i komandovanje oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i ostvaruje vrhovno komandovanje oružanim snagama, uređuje i organizuje Jugoslovensku narodnu armiju i rukovodi i komanduje njome, uređuje upravljanje i raspolaganje društvenim sredstvima koja se koriste u Jugoslovenskoj narodnoj armiji i za njene potrebe, uređuje vojnu obavezu građana i zaštitu članova porodica lica na obaveznoj vojnoj službi, uređuje statusna i druga pitanja lica na službi u Jugoslovenskoj narodnoj armiji i vojnih lica, uređuje posebna prava i dužnosti vojnih lica u vezi sa službom u oružanim snagama, uređuje i obezbeđuje vojno školstvo i naučnoistraživački rad za potrebe oružanih snaga, uređuje i organizuje vojne sudove i vojno tužilaštvo, uređuje i obezbeđuje socijalno osiguranje i zaštitu vojnih lica, odnosno vojnih osiguranika i njihovih porodica; uređuje i obezbeđuje osnovna prava boraca vojnih invalida i porodica palih boraca,</p> <p>8) uređuje osnove sistema zaštite ovim ustavom utvrđenog poretka (državna bezbednost), obezbeđuje delatnost službe državne bezbednosti koja je neophodna za ostvarivanje ovim ustavom utvrđene odgovornosti saveznih organa i usklađuje rad organa koji vrše poslove državne bezbednosti, (...)</p>
	<p>Član 286(3)</p>	<p>Veće republika i pokrajina samostalno:</p> <p>1) donosi, kad je to predviđeno ovim ustavom, zakone o privremenim merama,</p> <p>2) utvrđuje, na predlog Predsedništva SFRJ, izvore i obim sredstava i odlučuje o preuzimanju kreditnih i drugih obaveza za potrebe narodne odbrane i državne bezbednosti koje nastanu usled vanrednih okolnosti, (...)</p>
	<p>Član 308.</p>	<p>Veća Skupštine SFRJ mogu, u vanrednim prilikama, odlučiti da se mandat delegata u Skupštini SFRJ produži dok takvo stanje traje. Izbor novih delegata vrši se odmah po prestanku okolnosti zbog kojih je mandat delegatima produžen.</p> <p>U slučaju ratnog stanja mandat delegata u Skupštini SFRJ produžava se dok takvo stanje traje.</p>
	<p style="text-align: center;">Član 313.</p> <p style="text-align: center;">Predsedništvo Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije</p>	<p>(3) Predsedništvo SFRJ je najviši organ rukovođenja i komandovanja oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u ratu i miru.</p> <p>(4) Predsedništvo SFRJ razmatra stanje u oblasti spoljne politike i zaštite ovim ustavom utvrđenog poretka (državne bezbednosti) i zauzima stavove radi davanja inicijative za preduzimanje mera i usklađivanje delatnosti nadležnih organa u sprovođenju utvrđene politike u tim oblastima.</p>

Ustav
Socijalističke
Federativne
Republike
Jugoslavije

1974.

Član 316.

Predsedništvo SFRJ, u ostvarivanju opštenarodne odbrane, utvrđuje osnove planova i pripremnih mera za odbranu zemlje, daje smernice za preduzimanje mera priprema i mobilisanja izvora i snaga zemlje za odbranu i za usklađivanje planova i mera društveno-političkih zajednica, organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, utvrđuje postoja-
nje neposredne ratne opasnosti, naređuje opštu i delimičnu mobilizaciju i, ako Skupština SFRJ nije u mogućnosti da se sastane, proglašava ratno stanje.

Predsedništvo SFRJ utvrđuje plan upotrebe oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije za slučaj rata i naređuje upotrebu oružanih snaga u miru.

Predsedništvo SFRJ može određene poslove rukovođenja i komandovanja oružanim snagama Socijalističke Federativne Repu-
blike Jugoslavije preneti na saveznog sekretara za narodnu odbranu.

Savezni sekretar za narodnu odbranu odgovara Predsedništvu SFRJ za poslove koji su na njega preneseni.

Radi praćenja sprovođenja utvrđene politike rukovođenja i komandovanja oružanim snagama Socijalističke Federativne Repu-
blike Jugoslavije, Predsedništvo SFRJ može uputiti svoje delegate kod Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu i kod drugih
viših komandi oružanih snaga SFRJ.

Član 317.

Predsedništvo SFRJ, po svojoj inicijativi ili na predlog Saveznog izvršnog veća, za vreme ratnog stanja ili u slučaju neposredne
ratne opasnosti, donosi uredbe sa zakonskom snagom o pitanjima iz nadležnosti Skupštine SFRJ. Predsedništvo SFRJ podnosi
ove uredbe na potvrdu Skupštini SFRJ čim ona bude u mogućnosti da se sastane.

Uredbom sa zakonskom snagom, donesenom za vreme ratnog stanja, mogu se izuzetno, dok to stanje traje i ako to zahtevaju
interesi odbrane zemlje, obustaviti pojedine odredbe ovog ustava koje se odnose na donošenje zakona, drugih propisa i op-
štih akata i preduzimanje mera od strane saveznih organa na osnovu saglasnosti nadležnih organa republika i autonomnih
pokrajina, na pojedine slobode, prava i dužnosti čoveka i građanina i prava samoupravnih organizacija i zajednica, ili na sastav i
ovlašćenja izvršnih i upravnih organa.

Član 328

Predsednik Predsedništva SFRJ, u ime Predsedništva SFRJ, ostvaruje komandovanje oružanim snagama Socijalističke Federativ-
ne Republike Jugoslavije, u skladu sa ovim ustavom i saveznim zakonom.

Predsednik Predsedništva SFRJ je predsednik Saveta za narodnu odbranu.

Predsednik Predsedništva SFRJ, u ime Predsedništva SFRJ vrši, za vreme ratnog stanja, neposredne ratne opasnosti i u drugim
sličnim vanrednim prilikama kad Predsedništvo SFRJ nije u mogućnosti da se sastane, određena prava i dužnosti za čije vršenje
ga Predsedništvo SFRJ ovlasti.

<p>Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije</p> <p>1974.</p>	<p>Član 331.</p>	<p>Predsedništvo SFRJ ima Savet za narodnu odbranu.</p> <p>Predsedništvo SFRJ može obrazovati i druge savete, odnosno druga radna tela, potrebna za njegov rad.</p> <p>Saveznim zakonom utvrđuju se sastav organizacija i delokrug Saveta za narodnu odbranu, kao i sastav i delokrug drugih radnih tela Predsedništva SFRJ kojima se poverava samostalno vršenje određenih poslova u okviru prava i dužnosti Predsedništva.</p>
	<p>Član 335.</p>	<p>Predsednik Republike predstavlja Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju u zemlji i inostranstvu.</p> <p>Predsednik Republike je predsednik Predsedništva SFRJ.</p> <p>Predsednik Republike je vrhovni komandant oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.</p> <p>Predsednik Republike je predsednik Saveta za narodnu odbranu.</p>
	<p>Član 342.</p>	<p>Predsednik Republike, kao vrhovni komandant oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) rukovodi i komanduje oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i utvrđuje osnove planova i pripremnih mera za odbranu zemlje, 2) utvrđuje plan upotrebe oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije za slučaj rata i naređuje upotrebu oružanih snaga u miru, 3) postavlja, unapređuje i razrešava generale i admirale, kao i druge vojne starešine za koje to savezni zakon odredi, 4) postavlja i razrešava predsednike, sudije i sudije-porotnike vojnih sudova i vojne tužioce.
	<p>Član 343.</p>	<p>Predsednik Republike može određene poslove rukovođenja i komandovanja oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije preneti na saveznog sekretara za narodnu odbranu.</p> <p>Savezni sekretar za narodnu odbranu odgovara Predsedniku Republike za poslove koji su na njega preneseni.</p>
	<p>Član 347.</p>	<p>Savezno izvršno veće:</p> <ol style="list-style-type: none"> 7) stara se, u okviru prava i dužnosti utvrđenih ovim ustavom i saveznim zakonom, o izvršavanju politike odbrane zemlje i o sprovođenju priprema za odbranu, (...)

<p>Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije</p> <p>1963.</p>	<p>Načelo VII</p>	<p>Polazeći od uverenja da su miroljubiva koegzistencija i aktivna saradnja država i naroda bez obzira na razlike u njihovom društvenom uređenju, neophodan uslov mira i društvenog napretka u svetu, Jugoslavija zasniva svoje međunarodne odnose na načelima poštovanja nacionalne suverenosti i ravnopravnosti, nemešanja u unutrašnje poslove drugih zemalja, rešavanja međunarodnih sporova mirnim putem, i socijalističkog internacionalizma. U svojim međunarodnim odnosima Jugoslavija se pridržava načela Povelje Ujedinjenih nacija, ispunjava svoje međunarodne obaveze i aktivno učestvuje u delatnosti međunarodnih organizacija kojima pripada.</p> <p>Radi ostvarivanja ovih načela Jugoslavija se zalaže: (...)</p> <p>za odbacivanje upotrebe sile ili pretnje silom u međunarodnim odnosima i za ostvarivanje opšteg i potpunog razoružanja, za pravo naroda na samoopredeljenje i nacionalnu nezavisnost i za njihovo pravo da radi postizanja ovih pravednih ciljeva vode oslobodilačku borbu,</p> <p>za međunarodnu podršku narodima koji vode pravednu borbu za svoju nacionalnu nezavisnost i oslobođenje od kolonijalizma i nacionalnog ugnjetavanja...</p>
	<p>Član 60</p>	<p>Obrana zemlje je pravo i najviša dužnost i čast svakog građanina.</p>
	<p>Član 96</p>	<p>U opštini kao osnovnoj društveno-političkoj zajednici: (...) obezbeđuje se javni red i mir, vrši se društveni nadzor, (...)</p>
	<p>Član 113</p>	<p>U Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji narodi i građani ostvaruju i obezbeđuju suverenost, teritorijalnu celokupnost, bezbednost, odbranu Jugoslavije, međunarodne odnose Jugoslavije, (...)</p> <p>Radi ostvarivanja ovih zajedničkih interesa ovim ustavom utvrđuju se prava i dužnosti federacije. (...)</p> <p>U ostvarivanju svojih prava i dužnosti federacija se oslanja na saradnju republika i drugih društvenopolitičkih zajednica, kao i društveno-političkih i drugih organizacija.</p>
	<p>Član 115</p>	<p>Federacija je neposredno odgovorna za obezbeđivanje suverenosti, nezavisnosti, teritorijalne celokupnosti, bezbednosti i odbrane Jugoslavije i za njene međunarodne odnose.</p> <p>U ovim oblastima, kao i u drugim oblastima za koje je ovim ustavom utvrđena njena neposredna odgovornost, federacija ima isključivo pravo i dužnost da donosi zakone i druge propise i da ih neposredno izvršava, i odgovorna je za njihovo izvršavanje i kad su pojedini od tih poslova stavljeni u nadležnost drugih državnih organa ili organizacija.</p> <p>U oblasti isključivih prava i dužnosti federacije savezni organi donose propise za izvršavanje saveznih zakona.</p> <p>U ovoj oblasti i u drugim oblastima za koje je ovim ustavom određeno da se uređuju isključivo saveznim zakonom, republike mogu donositi svoje zakone samo ako su za to ovlašćene saveznim zakonom.</p>

<p>Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije</p> <p>1963.</p>	<p>Član 122</p>	<p>Federacija utvrđuje izvore i visinu sredstava za ostvarivanje svojih zadataka i izvršavanje poslova utvrđenih ovim ustavom i zakonima.</p> <p>Sredstva federacije služe</p> <p>1) za finansiranje potreba narodne odbrane i drugih zadataka i obaveza federacije, i za dotacije pojedinoj republici, (...)</p>
	<p>Član 124</p>	<p>Federacija može propisivati</p> <p>2) privremenu zabranu raspolaganja određenim društvenim sredstvima od strane radnih organizacija i društveno-političkih zajednica, kad je to neophodno radi sprečavanja i otklanjanja većih poremećaja u privredi i većih nesrazmera u izvršavanju društvenog plana Jugoslavije ili kad to zahtevaju interesi narodne odbrane ili druge vanredne potrebe zemlje,</p> <p>3) obaveze radnih organizacija i društveno-političkih zajednica od interesa za narodnu odbranu.</p> <p>Ove mere mogu se propisivati samo zakonom.</p>
	<p>Član 132(5)</p>	<p>Za suđenje krivičnih dela vojnih lica i određenih krivičnih dela drugih lica, kao i za odlučivanje o drugim pravnim stvarima koje se odnose na sporove u vezi sa službom u Jugoslovenskoj narodnoj armiji postoje vojni sudovi.</p>
	<p>Član 160</p>	<p>U isključivu nadležnost federacije spada</p> <p>1) zaštita nezavisnosti i teritorijalne celokupnosti Jugoslavije, organizovanje oružanih snaga i poslovi odbrane zemlje,</p> <p>2) zaštita poretka utvrđenog ovim ustavom (državna bezbednost), zaštita ustavnosti utvrđene ovim ustavom,</p> <p>3) predstavljanje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, politički, ekonomski i drugi odnosi sa drugim državama i međudržavnim organizacijama, međunarodni ugovori, pitanja rata i mira, (...)</p>
	<p>Član 161</p>	<p>U nadležnost federacije u oblasti zakonodavstva spada:</p> <p>potpuni zakoni o (...) izvršavanju krivičnih sankcija, javnoj bezbednosti, oružju i eksplozivima, (...) civilnoj zaštiti, zaštiti boraca i vojnih invalida, (...)</p>
	<p>Član 164</p>	<p>Skupština, kao osnovni nosilac prava i dužnosti federacije, neposredno i isključivo:</p> <p>5) bira Predsednika Republike i potpredsednika Republike,</p> <p>9) odlučuje o ratu i miru, ratifikuje međunarodne ugovore o političkoj i vojnoj saradnji i međunarodne ugovore koji zahtevaju donošenje novih ili menjanje važećih zakona,</p>

<p>Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije</p> <p>1963.</p>	Član 173(1)	Poslove iz nadležnosti Skupštine vrši Savezno veće zajedno s drugim nadležnim većem ravnopravno.
	Član 178	Savezno veće samostalno pretresa pitanja iz oblasti spoljne politike, narodne odbrane i državne bezbednosti i pitanja opšte unutrašnje politike, donosi zakone i druge akte i ratifikuje međunarodne ugovore iz oblasti međunarodnih političkih odnosa, narodne odbrane i državne bezbednosti, bira i razrešava predsednika i članove Saveznog izvršnog veća, (...) zamenika vrhovnog komandanta (...)
	Član 215(2)	Predsednik Republike je vrhovni komandant oružanih snaga Jugoslavije.
	Član 217	<p>Predsednik Republike</p> <p>1(6) proglašava ratno stanje ako Savezna skupština nije u mogućnosti da se sastane, (...)</p> <p>(2) Predsednik Republike na predlog Saveznog izvršnog veća za vreme ratnog stanja ili u slučaju neposredne ratne opasnosti donosi uredbe sa zakonskom snagom o pitanjima iz nadležnosti Savezne skupštine. Predsednik Republike podnosi ove uredbe na potvrdu Skupštini čim ona bude u mogućnosti da se sastane.</p> <p>(3) Uredbom sa zakonskom snagom donesenom za vreme ratnog stanja mogu se izuzetno, dok to stanje traje, ako to zahtevaju interesi odbrane zemlje, obustaviti pojedine odredbe Ustava Jugoslavije koje se odnose na pojedine slobode i prava građana i prava samoupravnih organizacija, ili na sastav i ovlašćenja političko-izvršnih i upravnih organa.</p>
	Član 220	<p>Predsednik Republike bira se na vreme od četiri godine i može biti uzastopno ponovo izabran još za jedan izborni period.</p> <p>Za izbor na položaj Predsednika Republike nema ograničenja za Josipa Broza Tita.</p>
	Član 233	<p>Za vršenje poslova državne uprave iz nadležnosti federacije obrazuju se državni sekretarijati, savezni sekretarijati i drugi savezni organi uprave.</p> <p>Državni sekretarijati obrazuju se samo za one grane uprave koje prema ovom ustavu u celini spadaju u isključivu nadležnost organa federacije. (...)</p>
	Član 234	<p>Državni sekretarijati su Državni sekretarijat za inostrane poslove i Državni sekretarijat za narodnu odbranu.</p> <p>Delokrug državnih sekretarijata određuje se i menja zakonom. (...)</p>
	Član 236	<p>Savezne državne sekretare, savezne sekretare, sekretara Saveznog izvršnog veća i druge savezne funkcionere koje odredi zakon, imenuje i razrešava Savezna skupština na predlog predsednika Saveznog izvršnog veća koji on podnosi u ime Veća.</p> <p>Funkcioner koji je jednu od navedenih funkcija vršio četiri godine može se imenovati da uzastopno takvu funkciju vrši najduže još naredne četiri godine ako to zahtevaju opravdani razlozi Skupština, na predlog predsednika Saveznog izvršnog veća, prethodno odlučuje većinom glasova o opravdanosti iznetih razloga za odstupanje od načela ograničenja ponovnog imenovanja.</p>

Ustav
Socijalističke
Federativne
Republike
Jugoslavije

1963.

Glava XIV

(Deo drugi –
Organizacija
federacije,
poslednja celina)

**NARODNA
ODBRANA I
JUGOSLOVENSKA
NARODNA
ARMIJ
(čl. 252-257)**

Član 252

Neotuđivo je pravo i dužnost naroda Jugoslavije da štite i brane nezavisnost i teritorijalnu celokupnost Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Obrana zemlje je pravo i dužnost građana, radnih i drugih organizacija, kao i federacije, republike, opštine i drugih društveno-političkih zajednica.

Za pripremanje i organizovanje Jugoslovenske narodne armije odgovorna je federacija, a za organizovanje civilne zaštite, predvojničke obuke i uopšte za pripremanje i organizovanje odbrane zemlje odgovorne su federacija, republika, opština i druge društveno-političke zajednice.

Prava, dužnosti i odgovornost građana i radnih i drugih organizacija u oblasti narodne odbrane određuju se saveznim zakonom.

Član 253

Vojna obaveza građana je opšta.

Saveznim zakonom uređuje se stupanje u službu Jugoslovenske narodne armije, prestanak te službe, kao i posebna prava i dužnosti pripadnika Jugoslovenske narodne armije u vezi sa službom u Armiji.

Član 254

Niko nema pravo da u ime Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije potpiše ili prizna kapitulaciju ili okupaciju zemlje. Takav akt je protivustavan i kažnjiv po zakonu.

Izdaja zemlje je zločin prema narodu i kažnjava se kao teško krivično delo.

Član 255

Jugoslovenska narodna armija je osnovna oružana snaga narodne odbrane Jugoslavije.

Jugoslovenska narodna armija štiti nezavisnost, ustavni poredak, nepovredivost i celokupnost teritorije Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Član 256

Vrhovni komandant oružanih snaga Jugoslavije komanduje i rukovodi Jugoslovenskom narodnom armijom i utvrđuje osnove planova i pripremnih mera za odbranu zemlje.

Vrhovni komandant postavlja, unapređuje i razrešava generale i admirale, kao i druge vojne starešine koje savezni zakon odredi.

Vrhovni komandant postavlja i razrešava predsednika, sudije i sudije-porotnike vojnih sudova, kao i vojne tužioce.

Vrhovni komandant može imati zamenika, koji ga zamenjuje u poslovima komandovanja i rukovođenja Jugoslovenskom narodnom armijom koje odredi vrhovni komandant.

Član 257

Savet narodne odbrane stara se o organizaciji i mobilisanju izvora i snaga zemlje za potrebe narodne odbrane.

Članove Saveta narodne odbrane, na predlog Predsednika Republike, imenuje i razrešava Savezno veće.

Predsednik Republike je predsednik Saveta narodne odbrane.

Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije 1946.	Član 9	Federativna Narodna Republika Jugoslavija štiti bezbednost, kao i društveno i političko uređenje narodnih republika.
	Član 23(2)	Građani koji se nalaze u redovima Jugoslovenske armije imaju pravo da biraju i da budu birani kao i ostali građani.
	Član 30	Nepovrediva je tajna pisama i drugih sredstava opštenja, osim u slučaju krivične istrage, mobilizacije i ratnog stanja.
	Član 34	Odbrana otadžbine najviša je dužnost i čast svakog građanina. Izdaja otadžbine najveći je zločin prema narodu. Vojna obaveza građana je opšta.
	Član 35	Država obezbeđuje ratnim invalidima dostojan život i besplatno osposobljavanje za rad. Deca palih boraca i žrtava rata pod naročitim su staranjem države.
	Član 43	Radi zaštite građanskih sloboda i demokratskog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije, utvrđenog ovim Ustavom, nezakonito je i kažnjivo upotrebljavati građanska prava radi promene i narušavanja ustavnog uređenja u protivdemokratskom cilju.
	Član 44	Federativna Narodna Republika Jugoslavija vrši sva prava koja su joj data u nadležnost Ustavom. U nadležnost Federativne Narodne Republike Jugoslavije, u licu najviših saveznih organa državne vlasti i organa državne uprave, spadaju: 6) pitanja rata i mira; 8) narodna odbrana i državna bezbednost; 26) Izvan ovih poslova narodne republike vrše svoju vlast samostalno.
	Član 70(1)	Narodna skupština FNRJ može u slučaju rata i sličnih izvanrednih prilika produžiti trajanje svog mandata dok to stanje traje.
Član 73	Narodna skupština FNRJ bira Prezidijum Narodne skupštine FNRJ na zajedničkoj sednici oba doma. Prezidijum Narodne skupštine FNRJ sastoji se od Pretsednika, šest potpretsednika, Sekretara i najviše 30 članova.	

<p>Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije</p> <p>1946.</p>	<p>Član 74</p>	<p>Prezidijum Narodne skupštine FNRJ vrši ove poslove:</p> <p>12) proglašuje opštu mobilizaciju i ratno stanje u slučaju oružanog napada na Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, ili u slučaju potrebe neposrednog izvršenja međunarodnih obaveza Federativne Narodne Republike Jugoslavije prema međunarodnoj organizaciji mira ili nekoj savezničkoj zemlji;</p>
	<p>Član 80(2)</p>	<p>Vlada FNRJ (...) preduzima sve potrebne mere za osiguranje i zaštitu ustavnog poretka i građanskih prava; rukovodi opštom organizacijom Jugoslovenske armije; rukovodi održavanjem odnosa sa stranim državama; stara se o ispunjavanju međunarodnih ugovora i obaveza; (...) osniva komitete, komisije i ustanove u cilju sprovođenja privrednih, odbranbenih i kulturnih mera.</p>
	<p>Član 86(2)</p>	<p>Opštesavezna ministarstva su: Ministarstvo inostranih poslova; Ministarstvo narodne odbrane; Ministarstvo saobraćaja; Ministarstvo pomorstva; Ministarstvo pošta; Ministarstvo spoljne trgovine.</p>
	<p>Član 87</p>	<p>Opštesavezna ministarstva rukovode po pravilu preko sopstvenih organa određenom granom državne uprave neposredno na čitavoj teritoriji Federativne Narodne Republike Jugoslavije.</p> <p>Opštesavezna ministarstva mogu za izvršenje poslova svoje nadležnosti postaviti svoje opunomoćenike pri vladama republika i osnivati odeljenja i oseke pri narodnim odborima.</p>
	<p>Član 128</p>	<p>Vojnog tužioca Jugoslovenske armije i ostale vojne tužioce postavlja Vrhovni komandant Jugoslovenske armije.</p> <p>Saveznim zakonom određiće se ustrojstvo i nadležnost vojnog tužništva.</p>
	<p>GLAVA XVI</p> <p>JUGOSLOVENSKA ARMIJA</p>	<p>Član 134</p> <p>Jugoslovenska armija je oružana sila Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Njen je zadatak da obezbeđuje i brani nezavisnost države i slobodu naroda. Ona je čuvar nepovredivosti državnih granica i služi održavanju mira i bezbednosti.</p> <p>Član 135</p> <p>Vrhovnog komandanta Jugoslovenske armije imenuje Narodna skupština FNRJ na zajedničkoj sednici oba doma. Vrhovni komandant rukovodi celokupnom vojnom i oružanom silom Federativne Narodne Republike Jugoslavije.</p>

Septembarski (oktroisani) ustav 1931. (Ustav Kraljevine Jugoslavije)	Član 11	<p>2. Uživanje građanskih i političkih prava nezavisno je od ispovedanja vere. Niko se ne može osloboditi svojih građanskih i vojnih dužnosti i obaveza pozivajući se na propise svoje vere.</p> <p>4. Niko nije dužan da svoje versko osvedočenje javno ispoveda. Niko nije dužan da sudeluje u verozakonim aktima, svečanostima, obredima i vežbama, osim kod državnih praznika i svečanosti i u koliko to odredi zakon za osobe, koje su podložne očinskoj, tutorskoj i vojnoj vlasti.</p>
	Član 17	<p>Nepovredna je tajna pisama, telegrafskih i telefonskih saopštenja, osim u slučaju krivične istrage, mobilizacije ili rata. Svi oni koji povrede tajnu pisama, telegrafskih i telefonskih saopštenja, kazniće se po zakonu.</p>
	Član 18	<p>Svaki građanin ima pravo neposredno i bez ičijeg odobrenja tužiti sudu državne i samoupravne organe za krivična dela, koja bi ovi učinili prema njemu u službenom radu.</p> <p>Za ministre, sudije i vojnike pod zastavom važe naročite odredbe.</p> <p>Za štete koje učine građanima državni ili samoupravni organi nezakonitim ili nepravilnim vršenjem službe, odgovaraju pred redovnim sudom službenik kao izvršilac i država, odnosno samoupravno telo.</p>
	Član 29	<p>Kralj je zatočnik narodnog jedinstva i državne celine; On je čuvar njihovih svagdašnjih interesa.</p> <p>Kralj potvrđuje i proglašuje zakone, postavlja državne činovnike i daje vojne činove po odredbama zakona.</p> <p>Kralj je vrhovni zapovednik sve vojne sile. On daje ordene i druga odlikovanja.</p>
	Član 31	<p>Kralj pretstavlja državu u svima njenim odnosima sa tuđim državama. On oglašuje rat i zaključuje mir. Ako zemlja nije napadnuta, ili joj rat nije oglašen od koje druge države, za oglas rata potreban je prethodni pristanak Narodnog Pretstavništva.</p> <p>Ako zemlji bude oglašen rat ili ona bude napadnuta, ima se odmah sazvati Narodno Pretstavništvo.</p>
	Član 34(3)	<p>Za čine Kraljeve kao vrhovnog zapovednika vojske, odgovara Ministar vojske i mornarice.</p>
	Član 55(2)	<p>Oficiri aktivni kao i podoficiri i vojnici pod zastavom ne mogu vršiti biračko pravo ni biti birani.</p>
	Član 58	<p>Aktivni državni činovnici ne mogu se kandidovati za senatore i narodne poslanike.</p> <p>Policiski, finansiski i šumarski činovnici kao i činovnici agrarne reforme, ne mogu se kandidovati, osim ako su to prestali biti godinu dana pre raspisa izbora.</p> <p>Ministri aktivni i na raspoloženju mogu se kandidovati.</p>
Član 60(2)	<p>Ako je u slučaju rata prestonica izmeštena, Narodno Pretstavništvo sastaje se u mestu, koje je Kraljevim ukazom o sazivu određeno.</p>	

Septembarski (oktroisani) ustav 1931. (Ustav Kraljevine Jugoslavije)	Član 65 Kralj zaključuje ugovore sa stranim državama, ali je za potvrdu tih ugovora potrebno prethodno odobrenje Narodnog Pretstavništva. Za potvrdu čisto političkih sporazuma nije potrebno prethodno odobrenje Narodnog Pretstavništva. Za ugovor, da tuđa vojska posedne zemljište Kraljevine ili da pređe preko njega, potrebno je odobrenje Narodnog Pretstavništva. Narodno Pretstavništvo može, kad ti iziskuje državna potreba, odlukom u napred ovlastiti Ministarski savet, da izda mere za neodložnu primenu predloženog ugovora. Državna teritorija ne može se otuđiti ili razmeniti bez odobrenja Narodnog Pretstavništva.
	Član 76 Senatu i Narodnoj Skupštini pripada isključivo pravo da u svojoj sredini održava red preko svog predsednika. Nikakva oružana sila ne može se postaviti u zgradi niti u njezinom dvorištu bez odobrenja Predsednika. Isto tako bez njegovog odobrenja ne mogu nikakvi državni organi činiti u Senatu i Narodnoj Skupštini akt vlasti. Niko oružan ne sme ući u zgradu Senata i Narodne Skupštine, osim lica koja po propisu nose oružje i nalaze se na službi kod Senata odnosno Narodne Skupštine.
	Odeljak XI Vojska Član 108. Vojna je obaveza opšta po odredbama zakona. Ustrojstvo i veličina vojske i mornarice propisuje se zakonom. Formiranje jedinica u zakonom određenom obimu propisuje Kralj uredbom na predlog Ministra vojske i mornarice. Koliko će se vojske držati pod zastavom, određuje se svake godine budžetom. Član 109. Vojni sudovi su nezavisni. U izricanju pravde oni ne stoje ni pod kakvom vlašću no sude po zakonima. Sudija prvostepenog vojnog suda ne može biti tužen za svoj sudski rad bez odobrenja vojno-apelacionog suda, a apelacioni sudija bez odobrenja Kasacionog suda. Presude vojnih sudova rasmatra u poslednjem stepenu Kasacioni sud. Član 110. Krivice koje učine građani u društvu sa vojnikom sudiće građanski sudovi a za vreme rata vojni sudovi. Član 111. Niko po navršetku dvadesete godine ne može dobiti državnu službu ili u njoj ostati, ako po odredbama vojnog zakona nije svoj rok otслужиio ili od vojne službe oslobođen. Član 112. Za održavanje unutrašnjeg reda vojska se može upotrebiti samo na zahtev nadležne građanske vlasti. Član 113. Strana vojska ne može se uzeti u službu naše države, a ni vojska naše države ne može se staviti u službu neke strane države, bez prethodnog odobrenja Narodnog Pretstavništva.

1931.	Član 116	<p>U slučaju rata, mobilizacije, nereda i pobune, koji bi doveli u pitanje javni poredak i sigurnost države ili kad su do te mere u opšte ugroženi javni interesi, Kralj može, u tom izuzetnom slučaju, ukazom narediti da se privremeno preduzmu sve izvanredne, neophodno potrebne mere u celoj Kraljevini ili u jednom njenom delu nezavisno od ustavnih i zakonskih propisa.</p> <p>Sve izuzetno preduzete mere podneće se naknadno Narodnom Pretstavništvu na saglasnost.</p>
Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1921.	Član 49.	<p>Kralj potvrđuje i proglašuje zakone, postavlja državne činovnike i daje vojne činove po odredbama zakona.</p> <p>Kralj je vrhovni zapovednik sve vojne sile. On daje ordene i druga odlikovanja.</p>
	Član 54.	<p>Nijedan čin Kraljevske vlasti nema snage, niti se može izvršiti, ako ga nije premapotpisao nadležni ministar. Za sve Kraljeve čine, usmene ili pismene, premapotpisane ili nepremapotpisane, kao i za sve njegove postupke od političkog značaja, odgovara nadležni ministar.</p> <p>Za čine Kraljeve kao vrhovnog zapovednika vojske, odgovara Ministar Vojni i Mornarice.</p>
	Član 79.	<p>Kralj zaključuje ugovore sa tuđim državama, ali je za potvrdu tih ugovora potrebno prethodno odobrenje Narodne Skupštine. Za potvrdu čisto političkih sporazuma, ako nisu protivni Ustavu i zakonima, nije potrebno prethodno odobrenje Narodne Skupštine.</p> <p>Ugovor, da tuđa vojska posedne zemljište Kraljevine ili da pređe preko njega, ne vredi bez prethodnog odobrenja Narodne Skupštine.</p>
	ODELJAK XI. Vojska.	<p>Član 119.</p> <p>Vojna je obaveza opšta, po odredbama zakona. Ustrojstvo i veličina vojske i mornarice propisuju se zakonom. Formiranje jedinica u zakonom određenom obimu propisuje Kralj uredbom, na predlog Ministra Vojnog i Mornarice. Koliko će se vojske držati pod zastavom, određuje se svake godine budžetom.</p> <p>Član 120.</p> <p>Vojni sudovi su nezavisni. U izricanju pravde oni ne stoje ni pod kakvom vlašću, no sude po zakonima.</p> <p>Sudije vojnoapelacionog suda su stalni, a stalnost sudija prvostepenih vojnih sudova urediće se zakonom.</p> <p>Sudija prvostepenog vojnog suda ne može biti tužen za svoj sudski rad bez odobrenja vojnoapelacionog suda, a apelacioni sudija bez odobrenja Kasacionog Suda. Sudija vojnoapelacionog suda može biti premešten samo po svom pristanku i u slučaju unapređenja na viši položaj, a sudija prvostepenog vojnog suda prema odredbama zakona.</p> <p>Presude vojnih sudova rasmatra u poslednjem stepenu Kasacioni Sud.</p> <p>Član 121.</p> <p>Krivicе koje učini građanin u društvu sa vojnikom sudiće građanski sudovi, a za vreme rata vojni sudovi.</p>

<p>Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca</p> <p>1921.</p>		<p>Član 122. Niko po navršetku 20. godine ne može dobiti državnu službu ili u njoj ostati, ako po odredbama vojnoga zakona nije svoj rok odslužio ili od vojne službe oslobođen.</p> <p>Član 123. Za održanje unutrašnjeg reda vojska se može upotrebiti samo na zahtev nadležne građanske vlasti.</p> <p>Član 124. Strana vojska ne može se uzeti u službu naše države, a ni vojska naše države ne može se staviti u službu neke strane države, bez prethodnog odobrenja Narodne Skupštine.</p>
<p>Oktroisani ustav</p> <p>1901.</p> <p>(Ustav Kraljevine Srbije)</p>	<p>Član 127.</p>	<p>U slučaju rata ili opšte mobilizacije može Narodna Skupština za celu državnu teritoriju, a za slučaj oružane pobune za pojedini njen deo, naročitim zakonom privremeno obustaviti ova prava građana: pravo udruživanja, zbora i dogovora, slobodu kretanja, nepovrednost stana, pisama i telegrafskih saopštenja. Na isti način može se ograničiti sloboda štampe za slučaj oružane pobune u dotičnom delu države.</p>
	<p>Član 12.</p>	<p>Kralj je vrhovni zapovednik vojske. On daje vojne činove po zakonu.</p>
	<p>Član 13.</p>	<p>Kralj predstavlja i zastupa zemlju u odnosima sa stranim državama. On oglašava rat i zaključuje ugovore o miru, savezu i druge, i saopštava ih Narodnom Predstavništvu ukoliko i kad to zemaljski interesi dopuštaju. Ali je neizostavno potrebno prethodno odobrenje Narodnog Predstavništva kako za trgovinske tako i za sve druge ugovore, kojima bi se teretile zemaljske Finansije, ili kojima bi se menjali zemaljski zakoni, ili kojima bi se ograničavala javna ili privatna prava srpskih građana.</p>
	<p>Član 33(3).</p>	<p>Srpski se građani ne mogu osloboditi građanskih i vojnih dužnosti, pozivajući se na propise svoje vere.</p>
	<p>Član 44.</p>	<p>Narodno se Predstavništvo saziva ukazom svake godine u redovan saziv u Prestonici Kraljevine Srbije najdalje do 1. oktobra. Samo u slučaju rata Narodno Predstavništvo se može sazvati i izvan Prestonice.</p>
	<p>Član 51.</p>	<p>Ne mogu ni birati ni izabrani biti oficiri i vojnici pod zastavom. [u Narodnu skupštinu kao donji dom]</p>

<p>Oktroisani ustav</p> <p>1901.</p> <p>(Ustav Kraljevine Srbije)</p>	<p>Član 72.</p>	<p>Može biti postavljen ili izabran za senatora:</p> <p>d) koji plaća Državi godišnje najmanje 200 din. neposredne poreze, što se dokazuje poreskim knjižicama za poslednje tri godine.</p> <p>Ne moraju imati ovu pogodbu plaćanja poreze: građani, koji su bili predsednici ili potpredsednici Narodne Skupštine; đenerali u pensiji ili u ostavci; predašnji ministri, savetnici, izvanredni poslanici i diplomatski agenti.</p>
	<p>Član 73(2)</p>	<p>Oficiri pod zastavom ne mogu biti birani za Članove Senata. Isto tako ne mogu biti ni naimenovani, osim đenerala u broju najviše do četiri.</p>
	<p>XIII.</p> <p>Vojska</p>	<p>Član 100.</p> <p>Svaki je Srbin dužan služiti u vojsci. Zakon propisuje kad se od te službe srpski građanin oslobodava.</p> <p>Član 101.</p> <p>Rok vojne službe, broj vojske kako u kadru tako i u pozivima, činovi i zvanja u vojsci i načini kako se oni dobivaju i gube, kao i ustrojstvo vojske u opšte propisuju se naročitim zakonom.</p> <p>Formacija vojske određuje se Kraljevom uredbom.</p> <p>Član 102.</p> <p>Vojnicima pod zastavom sude za njihova krivična dela vojni sudovi po odredbama vojno-sudskih zakona.</p>
<p>Radikalski ustav</p> <p>1888.</p> <p>(Ustav Kraljevine Srbije)</p> <p>*vraćen na snagu juna 1903. godine</p>	<p>Član 23.</p>	<p>Nepovredna je tajna pisama i telegrafskih depeša, osim u slučaju krivične istrage i u slučaju rata.</p> <p>Zakon će odrediti koji državni organi odgovaraju za povredu tajne pisama i telegrafskih depeša.</p>
	<p>Član 46.</p>	<p>Kralj je vrhovni zapovednik sve zemaljske sile.</p>
	<p>Član 47.</p>	<p>Kralj daje vojne činove prema odredbama zakona.</p>
	<p>Član 52.</p>	<p>Kralj zastupa zemlju u svima odnosima sa stranim državama. On oglašuje rat, zaključuje ugovore mira, saveza i druge, i saopštava ih Narodnoj Skupštini, u koliko i kad interesi i sigurnost zemlje to dopuštaju.</p> <p>Ali trgovački ugovori i ugovori za izvršenje kojih se ište kakvo plaćanje iz državne kase, ili izmena zemaljskih zakona, ili kojima se ograničavaju javna ili privatna prava srpskih građana, vrediće tek pošto ih odobri Narodna Skupština.</p>
	<p>Član 87.</p>	<p>Oficiri aktivni i u nedejstvu, i vojnici pod zastavom, ne mogu glasati.</p>

<p>Radikalni ustav</p> <p>1888.</p> <p>(Ustav Kraljevine Srbije)</p> <p>*vraćen na snagu juna 1903. godine</p>	<p>Član 88.</p>	<p>Privremeno gube biračko pravo:</p> <p>8) koji su kao pristalice nepriznatih vera osuđeni za nevršenje građanskih i vojnih dužnosti, za vreme koje je odredila sudska presuda.</p>
	<p>Član 97.</p>	<p>Policijski činovnici ne mogu biti birani za narodne poslanike.</p>
	<p>Član 102. (2)</p>	<p>Samo u slučajima neodoljive potrebe može se Skupština držati van prestonice, a Vlada je dužna da to opravda pred samom tom Skupštinom sazvanom van prestonice.</p>
	<p>Član 148.</p>	<p>Nikakav sud ni sudsko uređenje i nadležnost ne može se ustanoviti drukčije osim zakonom.</p> <p>Ali nikada i ni pod kojim imenom ne mogu se ustanoviti vanredni ili preki sudovi ili komisije za suđenje.</p>
	<p>Deo XIV</p> <p>Vojska</p>	<p>Član 195.</p> <p>Svaki je Srbin dužan da služi u vojsci.</p> <p>Rok vojne službe, način odsluživanja, i izuzeća od lične službe propisuje naročiti zakon.</p> <p>Zakon takode određuje: kakvih činova ima u vojsci, kako se ti činovi dobivaju i kako se gube.</p> <p>Član 196.</p> <p>Ustrojstvo vojske propisuje se naročitim zakonom, a formaciju njezinu određuje Kralj uredbom.</p> <p>Član 197.</p> <p>Koliko će se vojske stalno pod zastavom držati određivaće se svake godine zakonom o budžetu.</p> <p>Član 198.</p> <p>Vojnicima pod zastavom sude za njihova krivična dela vojni sudovi, po odredbama vojno-sudskih zakona.</p> <p>Odredbe o vojnoj disciplini i disciplinskim kaznama propisuje Kralj uredbom.</p> <p>Član 199.</p> <p>Niko ne može dobiti državnu službu, ako nije, po odredbama vojnih zakona, svoj rok u vojsci odslužio ili od vojne službe oslobođen.</p> <p>Član 200.</p> <p>Strana vojska ne može se uzeti u službu državnu. Ugovor da strana vojska posedne srpsko zemljište ili da pređe preko njega ne vredi bez odobrenja Narodne Skupštine, kao što ni srpska vojska ne može se staviti u službu koje druge države bez odobrenja Narodne Skupštine.</p>

Namesnički ustav 1869. (Ustav Kneževine Srbije)	Član 7.	Knjaz je vrhovni zapovednik sve zemaljske sile.
	Član 8.	Knjaz zastupa zemlju u svima stranim odnošajima, i zaključuje ugovore sa stranim državama. No ako se za izvršenje ovih ugovora iziskuje kakvo plaćanje iz državne kase, ili je nužna izmena postojećih zemaljskih zakona, ili se u opšte ugovara nešto, čime bi se javna i privatna prava stešnjavala, to je za ovo nuždan pristanak Narodne Skupštine.
	Član 35.	Svaki je Srbin vojnik, i dužan je da služi u vojsci, stajaćoj ili narodnoj, izuzimajući one, koje zakon oslobodava. Narodna vojska, kao jedna od najnužnijih zemaljskih ustanova, ne može se ukinuti ni skućiti.
	Član 36.	Vojska se ne sme dogovarati. Ona se skuplja samo na poziv starešina.
	Član 37.	Vojnici podleže vojenim sudovima samo za krivična dela. Članovi: 27 [lične slobode], 28 [nepovredivost stana] i 32 [sloboda govora i štampe], ustava odnose se i na vojnike samo u toliko, u koliko ne bi bili protivni vojenim zakonima i disciplinarnim propisima. Opređenjenja o vojnoj disciplini izdaju se uredbom knjažeskom.
	Član 38.	U slučaju preke opasnosti za javnu sigurnost može vlada na neko vreme obustaviti: opredeljenja Člana 27. odnosno lične slobode; Člana 28. odnosno nepovrednosti obitališta; Člana 32. odnosno slobode govora i pečatnje; Člana 111. odnosno nadležnosti suda.
	Član 40.	Svakome je Srbinu slobodno da istupi iz srbskoga građanstva, pošto ispuni obveze vojene službe u stajaćoj vojsci, kao i druge dužnosti, koje bi imao, kako spram države, tako i spram privatnih lica.
	Član 48(2)	No vojnici stajaće vojske, ma koga čina, ne mogu ni birati ni izabrani biti. [za narodne poslanike]
	Član 56.	Samo u slučaju kad je zemaljska bezbednost, bilo spolja bilo iznutra, u velikoj opasnosti, a Skupština nije sakupljena, Knjaz može što je nužno, ma da bi za to potrebovalo sadejstva skupštinskog, sam, na predlog ministarskog saveta, narediti, što će silu zakona imati, a kad se prva skupština sastane, njoj će se ovako vanredno izdati zakon podneti na odobrenje. No bez odobrenja skupštine ne može se ni u kom slučaju danak ili opšti prirez ustanoviti, ni postojeći preinačiti.
Član 106.	Državni činovnici polažu Knjazu zakletvu, da će mu biti verni i poslušni, i da će se ustava savesno pridržavati. Vojska ne polaže zakletvu na ustav.	

Turski ustav 1838. (Sultanski hatišerif)	Član 3.	Ja Ti nalažem u isto vreme: [nadležnosti date Knezu] (v) verhovno povelitelstvo nad vojskama garnizona, nuždima za policiju i za predohranenije dobrog poredka i mira Zemlje od svakog napadenija i svakog narušenija;
	Član 19.	Djela Policije, Karantina, izdavanje naloga Knjažeski vlastima Okružija Zemaljski, upravljenije zavedenija obščepolezni i pošta; sodržanije veliki drumova; i izveršenije uredba kasatelno voinstva garnizona zemaljskog, sve ovo prinadležat'će Sanovniku, opredjelenomu za djela vnutrenja.
	Član 54.	Svako Zvanije, bilo graždansko, bilo vojeno, bilo sudejsko, vručavat'će se u Srbiji Ukazom Knjaza, pod uslovijem, da svaki Činovnik počne s početka od niži stepena, i bude postepeno i posle nadležnog opita namješten na stepene više.
	Član 44.	Nikakav Činovnik Knjažestva, graždanski ili vojeni, viši ili niži, ne može mešatise u djela predpomenuta tri Suda, no oni samo mogu biti pozvani za izvršenije njini presuda.
	Član 56.	Nikakav Činovnik, ni graždanski, ni vojeni, ne može, ni samo privremeno, namješten biti u Sudovima.
	Član 63.	Načalnik Sreza upotrebit'će staranije svoje, da bi predohraniti dobra i zemlje Sela od svakog napadenija, i da bi zaščiščavati narod od zlohotnika, skitnica i razvraščeni.
Sretenjski ustav 1835. (Ustav Kneževine Srbije)	Član 5	Vlasti Srbske jesu tri: Zakonodateljna, Zakonoizvršiteljna i Sudejska.
	Član 6	Zakonodateljna i zakonoizvršiteljna vlast jesu: a) Knjaz, i b) Državnij Sovjet, sastavljen iz šest Popečitelja pojedini i razdvojeni struka djela narodni, kakoti: Pravosudija, vnutrenji djela, finansija, inostrani djela, <u>vojeni djela</u> , i prosvještenija, i iz neopredjeljenog čisla državni Sovjetnika i Predsjedatelja Sovjeta s glavnim Sekretarom Sovjeta.
	Član 123	Svaki Srbin dužan je ići na pozivanje praviteljstva na obranu otečestva il' u regularnu il' u upisnu vojsku, ot koji je prva uvijek, a druga u osobitim događajima u službi o obštenarodnomu trošku.

Đure Jakšića 6/5, 11000 Beograd, Srbija / +381 11 32 87 226 / office@bezbednost.org / www.bezbednost.org

Beogradski centar za bezbednosnu politiku je naslednik Centra za civilno-vojne odnose, osnovanog 1997. godine